

تعالیم تربیتی و روانشناختی قرآن کریم (جزء‌های بیست و یکم تا پایان سی ام)

تألیف: دکتر سیدحمیدرضا علوی

عضو هیأت علمی بخش علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه شهید باهنر کرمان

تشارات آوای نور

تهران - ۱۳۹۶

سرشناسه	: علوی، سیدحمیدرضا، ۱۳۴۰ -
عنوان و نام پدیدآور	: Alavi, Hamid Reza تعالیم تربیتی و روانشناختی قرآن کریم: (جزء‌های بیست و یکم تا پایان سی‌ام) / حمیدرضا علوی.
مشخصات نشر	: تهران: آوای نور، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۴۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۳۰۲-۷
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: قرآن -- روان‌شناسی
موضوع	: Qur'an -- Psychology
موضوع	: اسلام و آموزش و پرورش -- جنبه‌های قرآنی
موضوع	: teaching Islamic education -- Qur'anic
رده بندی کنگره	: BP ۱۰۴ ۱۳۹۶ ۱۸ع/۱۸
رده بندی دیویی	: ۱۵۹/۲۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۷۹۰۰۰۲

تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید وحید نظری،
پلاک ۹۹، طبقه دوم تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵ / نمابر: ۶۶۴۸۰۸۸۲

**تعالیم تربیتی و روانشناختی قرآن کریم
(جزءهای بیست و یکم تا پایان سی ام)**

تالیف: دکتر سیدحمیدرضا علوی

ناشر: انتشارات آوای نور

چاپ: اول ۱۳۹۶

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۰۹-۳۰۲-۷

قیمت ۱۹۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

فصل اول

Error! Bookmark not defined.	الگوی انگیزشی قرآن کریم (جزء سی ام)
Error! Bookmark not defined.	مقدمه
۱- سیستم نظارت، کنترل و ارزشیابی دقیق و جامع به همراه نظام پاداش و مجازات	
Error! Bookmark not defined.	عادلانه
۱-۱- مرحله تعیین اهداف.....	۱۸
Error! Bookmark not defined.	۲-۱- مرحله نظارت
۳-۱- مرحله ارزشیابی و نظام پاداش و مجازات.....	۲۲
Error! Bookmark not defined.	۲- الگوی ارتباطی اثربخش
Error! Bookmark not defined.	۱-۲. خصوصیات فرستنده پیام:
۲-۲. محتوای پیام (فرمان).....	۳۰
Error! Bookmark not defined.	۳-۲. نحوه ارائه پیام (فرمان)
Error! Bookmark not defined.	۳-۳-۱. تکرار
Error! Bookmark not defined.	۳-۳-۲. سوگند
Error! Bookmark not defined.	۳-۳-۳. پرسش از مخاطب
۴-۳-۲. تأکید لفظی.....	۳۷
Error! Bookmark not defined.	۳-۳-۵. سایر عوامل
Error! Bookmark not defined.	نتیجه‌گیری

فصل دوم

Error! Bookmark not defined.	الگوی آموزشی قرآن کریم (جزء بیست و نهم)
Error! Bookmark not defined.	مقدمه:
Error! Bookmark not defined.	۱- تعیین اهداف:
Error! Bookmark not defined.	۲- تعیین روش و محتوی:
۱-۲. روش‌های مستقیم و غیرمستقیم آموزشی (روش سخنرانی و پرسش و پاسخ/ روش	
Error! Bookmark not defined.	مبتنی بر مسئله)
Error! Bookmark not defined.	۲-۲. استقراء و قیاس

Error! Bookmark not defined.	۳-۲. تشبیه و مقایسه
Error! Bookmark not defined.	۴-۲. تمثیل و عبرت آموزی
Error! Bookmark not defined.	۵-۲. تأکید
Error! Bookmark not defined.	۶-۲. نحوه آغاز و اتمام
Error! Bookmark not defined.	۷-۲. خصوصیات معلم به عنوان ارائه دهنده «روش» و «محتوی»
Error! Bookmark not defined.	۳- تعیین نظام ارزشیابی، پاداش و مجازات
Error! Bookmark not defined.	نتیجه گیری

فصل سوم

Error! Bookmark not defined.	شیوه های پرورش عزت نفس از منظر قرآن کریم (جزء بیست و هشتم)
Error! Bookmark not defined.	مقدمه:
Error! Bookmark not defined.	شناخت صفات خدا
Error! Bookmark not defined.	بیان نقاط قوت
Error! Bookmark not defined.	بشارت، تشویق و پاداش
Error! Bookmark not defined.	امید
Error! Bookmark not defined.	عزت نفس کاذب
Error! Bookmark not defined.	نتیجه گیری:

فصل چهارم

Error! Bookmark not defined.	تربیت عقلانی (جزء بیست و هفتم)
Error! Bookmark not defined.	مقدمه
Error! Bookmark not defined.	۱. خداشناسی و تربیت عقلانی
Error! Bookmark not defined.	۲- شناخت شناسی و تربیت عقلانی
Error! Bookmark not defined.	۲-۱- منزلت شناخت و تعقل
Error! Bookmark not defined.	۲-۲. شیوه آموزش و تربیت عقلانی
Error! Bookmark not defined.	۲-۲-۱. «تحریر» در آموزش و تربیت عقلانی
Error! Bookmark not defined.	نتیجه گیری

فصل پنجم

Bookmark not defined. بررسی عوامل مؤثر بر «بهداشت روان» در قرآن کریم (جزء بیست و ششم).

Error! Bookmark not defined......مقدمه

Error! Bookmark not defined......معرفت نسبت به صفات الهی

Error! Bookmark not defined......امید بخشی

Error! Bookmark not defined......عبادت و عبودیت

Error! Bookmark not defined......صبر و استقامت

Error! Bookmark not defined......توجه به کسب رضای الهی و تقرب به خداوند

Error! Bookmark not defined......توجه به نعمتهای الهی و شکر آنها

Error! Bookmark not defined......نتیجه گیری

فصل ششم

Error! Bookmark not defined. الگوی ارتباطی قرآن کریم (جزء بیست و پنجم).

Error! Bookmark not defined......مقدمه

Error! Bookmark not defined......فرستنده پیام

Error! Bookmark not defined......پیام

Error! Bookmark not defined......گیرنده پیام

Error! Bookmark not defined......نتیجه گیری

فصل هفتم

Error! Bookmark not defined. جایگاه قرآنی آموزش مداوم (جزء بیست و چهارم).

Error! Bookmark not defined......مقدمه

Error! Bookmark not defined......عدم محدودیت پذیری مکانی و زمانی آموزش و یادگیری

Error! Bookmark not defined......جایگاه تفکر و اندیشه ورزی در آموزش مداوم

Error! Bookmark not defined......رابطه «خداشناسی» و «آموزش مداوم»

Error! Bookmark not defined......نتیجه گیری

فصل هشتم

جایگاه قرآنی «تربیت عاطفی» (جزء بیست و سوم). Error! Bookmark not defined.

مقدمه..... Error! Bookmark not defined.

درک حقیقی صفات الهی..... Error! Bookmark not defined.

زمینه‌سازی برای دریافت رحمت و ایجاد روحیه قدرشناسی و شکرگزاری. Error! Bookmark not defined.

تحریک احساسات زیباشناسانه و حق دوستانه..... Error! Bookmark not defined.

پرورش احساس عزت نفس و امید..... Error! Bookmark not defined.

بشارت و پاداش..... Error! Bookmark not defined.

ارزشیابی عادلانه..... Error! Bookmark not defined.

نتیجه‌گیری..... Error! Bookmark not defined.

فصل نهم

بررسی «سبک زندگی» از دیدگاه قرآن کریم (جزء‌های بیست و یکم و بیست و

دوم)..... Error! Bookmark not defined.

مقدمه..... Error! Bookmark not defined.

سبک زندگی مطلوب در قرآن کریم..... Error! Bookmark not defined.

سبک زندگی نامطلوب در قرآن کریم..... Error! Bookmark not defined.

روش‌های وصول از سبک زندگی نامطلوب به سبک زندگی مطلوب در قرآن کریم. Error! Bookmark not defined.

نتیجه‌گیری..... Error! Bookmark not defined.

منابع

الف) منابع فارسی..... Error! Bookmark not defined.

ب) منابع انگلیسی..... Error! Bookmark not defined.

مقدمه

اصالت شرح و تفسیر آیات نورانی قرآن کریم واجد سابقه و قدمتی همچون خود قرآن است زیرا از یک منظر می‌توان گفت همزمان و بعد از نزول هر کدام و یا هر دسته از آیات این کتاب آسمانی بود که توضیحات و شرح تفسیر گونه‌آیه‌های کتاب الهی آغاز گردید. اما از آنجا که زمان نیز یکی از مفسرین قرآن می‌باشد، و از سوی دیگر قرآن حکیم دریا در دریا و اقیانوس در اقیانوس است و به عبارت دیگر واجد لایه‌های بسیار متنوع و گوناگون می‌باشد؛ لذا می‌طلبد در هر عصر و زمان متناسب با پیشرفت هر کدام از شاخه‌های علوم تجربی و انسانی و همگام با توسعه فهم و ادراک انسانی شاهد تطور تفسیرهای قرآنی باشیم به طوریکه کلیه مشتاقان و طالبان هدایت این کتاب فراتر از زمان و مکان از فروغ تابان این کتاب هدایت بی بهره و بی نصیب نمانند. اینجاست که باید متوقع رشد و پویائی تفاسیر قرآن هماهنگ با تعالی علم و دانش و نیازهای فرد و جامعه و مقتضیات زمان و مکان بود.

توسعه و پیشرفت علوم انسانی در عرصه‌های تعلیم و تربیت و روانشناسی از یک سو، و توجه ویژه قرآن کریم به چنین عرصه‌هایی از سوی دیگر، و تطبیق موارد مذکور با یکدیگر نه تنها پرده از حقانیت و ماندگاری این کتاب آسمانی بر می‌دارد و اعجاز این معجزه جاوید روزگار را بیش از پیش مبرهن و آشکار می‌دارد؛ بلکه راه را برای تسهیل بهره‌گیری از نکات ریز قرآنی در حوزه علوم فوق به مراتب هموارتر و استوارتر می‌سازد.

براستی قرآن کریم گلزاری بی انتها را می‌ماند که رنگین‌کمانی از عطرآگین‌ترین گل‌ها را در اوج زیبایی درخود پرورده است که هر کدام رائقه خاص خود را دارند. لذا هر پوینده طریق قرآنی بسته به میزان قدرت استشمام خویش می‌تواند از شمیم دل‌انگیز هربوته‌ای از گل بهره‌ها گیرد و هر بیننده این گلستان بی پایان درحد فروغ دید خود خواهد توانست چشمان خویش را از انوار این مهر همیشه تابان روشن و درخشان دارد. در این مقام است که باید با تطهیر ذات و تجهیز خود به عالیترین مراتب دانش لازم خویشتن را هرچه بیشتر مهیای دریافت ناب‌ترین گوهرهای دریای بی کران قرآن نمود. با چنین هدفی است که در این کتاب از بین تمامی علوم و دانش‌ها، قرآن حکیم از منظری تربیتی و روانشناختی مورد بررسی قرار گرفته است، و به عبارتی از دید تعلیم و تربیت و روانشناسی به این صحیفه آسمانی نگریسته شده است تا آنکه نکات نغز قرآنی در چنین عرصه‌هایی دریافت گردند و راه برای تجلی هرچه بهتر آنها در رفتار فرد و جمع فراهم

آید. بمنظور وصول به چنین هدفی والا، ده جزء آخر قرآن کریم مورد تحقیق و بررسی واقع شده اند و هر جزء بالاستقلال به پژوهش درخصوص یک مفهوم مرتبط با تعلیم و تربیت و یا روانشناسی اختصاص داده شده بااستثنای جزء بیست و یکم و بیست و دوم که در آنها توأماً به بررسی مفهوم «سبک زندگی» پرداخته شده است. جزء بیست و سوم به بررسی «تربیت عاطفی»، جزء بیست و چهارم به «آموزش مداوم یا یادگیری مادام العمر»، جزء بیست و پنجم به «الگوی ارتباطی قرآن کریم»، جزء بیست و ششم به «عزت نفس»، جزء بیست و هفتم به «تربیت عقلانی»، جزء بیست و هشتم به «بهداشت روانی»، جزء بیست و نهم به «الگوی آموزشی قرآن کریم» و جزء سی ام به «الگوی انگیزشی قرآن کریم» اختصاص داده شده است. در بررسی هر جزء ضمن مطالعه ژرف و مکرر آیات مربوطه و مکتوب نمودن نکات مرتبط و آنگاه طبقه بندی نمودن نکات مشابه در دسته ای خاص و نامگذاری یا عنوان گذاری هر طبقه، رجوع به منابع متعدد و گوناگون فارسی و انگلیسی جهت استخراج و تشریح مبانی نظری و عملی مربوط به هر مفهوم از نظر دور نمانده است. نویسنده این مجموعه امید دارد که با افزایش مراتب شایستگی خود توفیق آن را یابد که بتواند چنین طرحی را در مورد بیست جزء دیگر قرآن کریم پیاده نموده و ادامه دهد. عالیترین مراتب حمد و سپاس خدای تعالی را که توفیق انجام چنین تحقیقی را به اینجانب عطا فرمود و امید آنکه همچنان مرا از لطف و سعادتش بی نصیب و محروم ندارد و در تداوم چنین طریقی مقدس یاریم فرماید. همچنین مشمول الطاف ویژه حق باد همسر فاضل و فداکارم سرکار خانم دکتر مریم کلانتری که در عرصه و عرضه پژوهش، مشوق و پشتیبانم بوده اند.

سید حمیدرضا علوی